

Beskid Niski

Przejście Kursu SKPB 2014

do użytku wewnętrznego

Ilustracje: wikipedia, beskidniski.pl, skpb.waw.pl

OPRACOWANIE Zły Pies :)

2012-2014

Beskid Niski

- Najniższa a zarazem najrozleglejsza część Beskidów i całego łuku Karpat.
- Najwyższe wzniesienie na granicy Polsko-Słowackiej – Lackowa (997) – na Słowacji Busov (1002)
- Pasma w Karpatach między przeł. Łupkowską (640) na wsch., a Tylicką (683) na zachodzie.
- Wschodnia granica BN jest zarazem granicą Karpat Wschodnich i Zachodnich.

Położenie administracyjne

- BN znajduje się na terenie Polski i Słowacji.
- Na terenie Polski w obrębie woj. małopolskiego i podkarpackiego.
- Na terenie Słowacji na terenie kraju preszowskiego

Położenie geograficzne

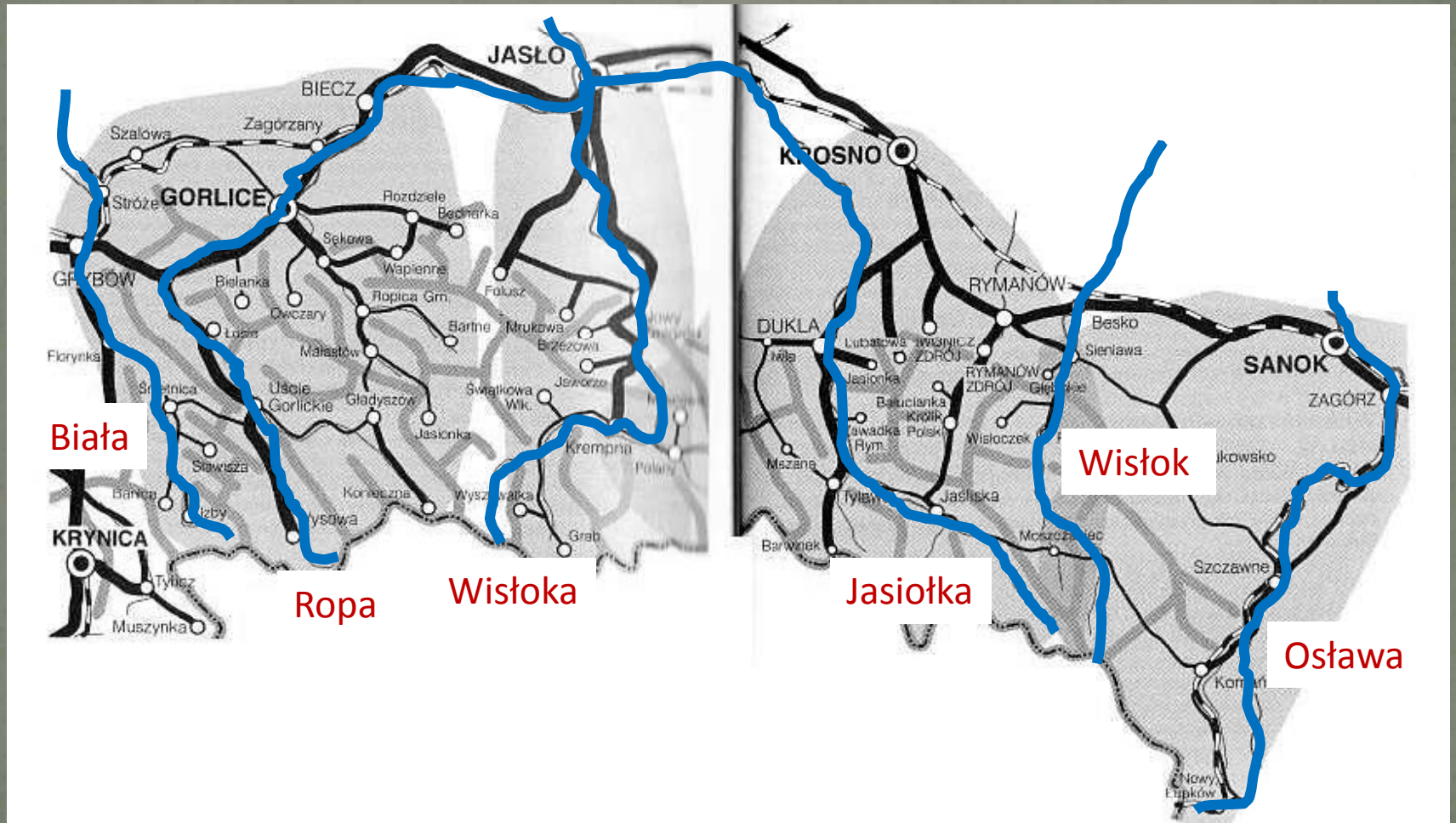
- Beskid Niski graniczy od wsch. z Bieszczadami
- od pn.-wsch. z Pogórzem Bukowskim
- od zach. z Kotliną Sądecką
- od pd.-zach. z Beskidem Sądeckim i Górami Czerchowskimi
- a od pn. z Pogórzem Środkowobeskidzkim
- na południu przechodzi w Pogórze Ondawskie – granica ma charakter umowny i biegnie linią Bardiów(Bardejov) - Svidník - Medzilaborce

Główne rzeki

- **Biała** – wypł. spod Lackowej (997) -> do Dunajca w Tarnowie
- **Ropa** – wypł. spod Jaworzynki. k/Wysowej -> do Wisłoki w Jaśle
- **Wisłoka** – źródła w okolicach Radocyny -> do Wisły
- **Jasiołka** – wypływa spod Kanasiówki -> do Wisłoki w Jaśle
- **Wisłok** – wypływa spod Wielkiego Bukowca -> do Sanu
- **Ostawica** – wypływa spod przeł. łupkowskiej (667) -> do Ostawy a ta do Sanu (rzeka oddzielająca BN od Bieszczadów)
- ZBIORNIKI WODNE w Klimkówce na Ropie,
w Sieniawie na Wisłoku oraz
niewielki w Krempanej na Wiśloce

Główne rzeki

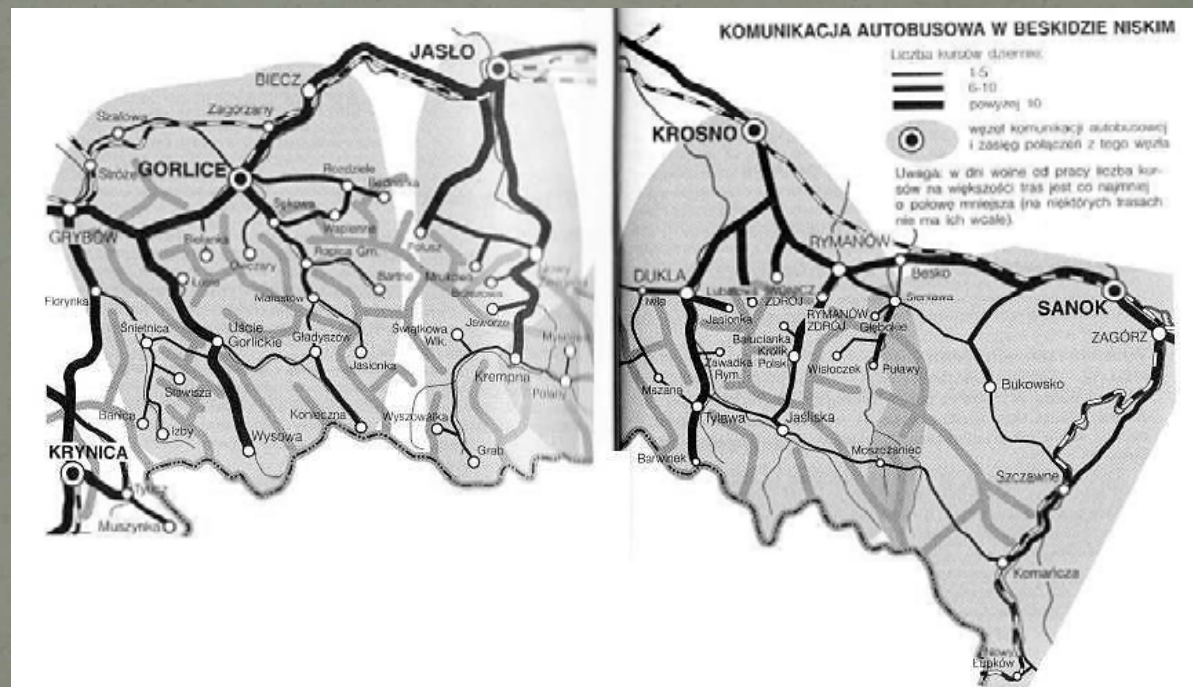
Główne miasta i miejscowości

na obrzeżach BN:

- Na zach. granicy – Krynica, Muszyna i Nowy Sącz – d. m. woj. – obecnie powiatowe
- Grybów
- Gorlice – m. powiatowe
- Jasło – m. powiatowe
- Krosno – d. m. woj. – obecnie powiatowe
- Sanok – m. powiatowe na pn-wsch obrzeżu

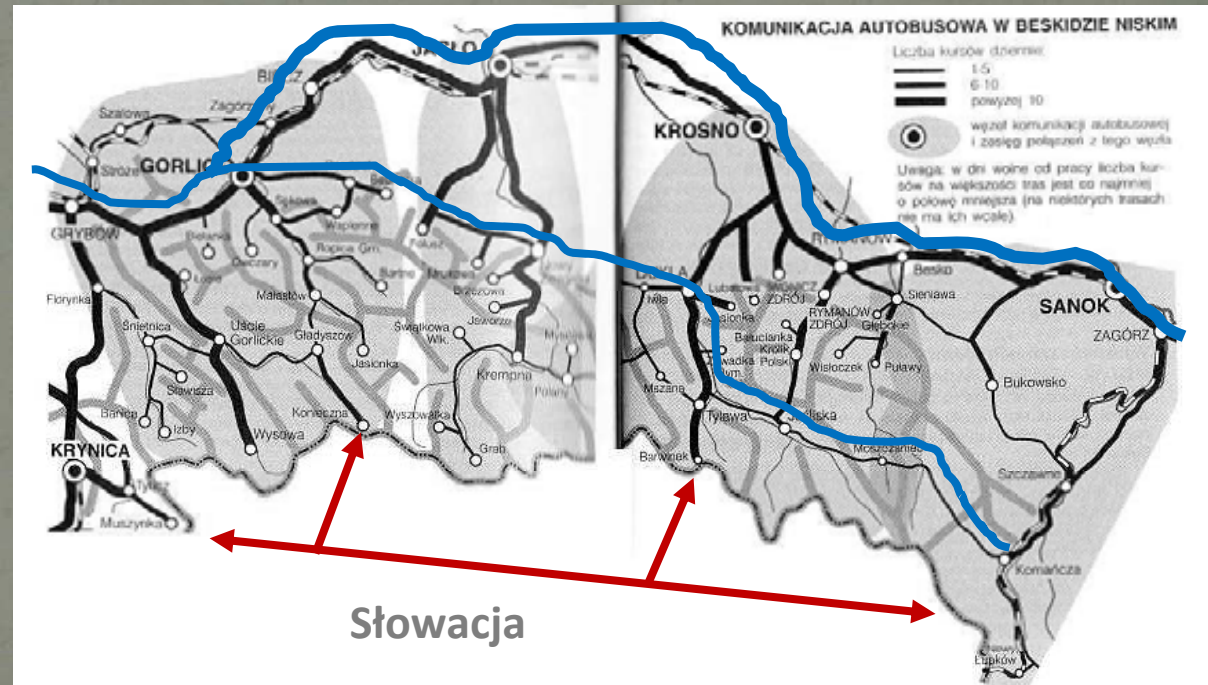
w głębi BN:

- Nowy Żmigród
- Dukla
- Jaślicka

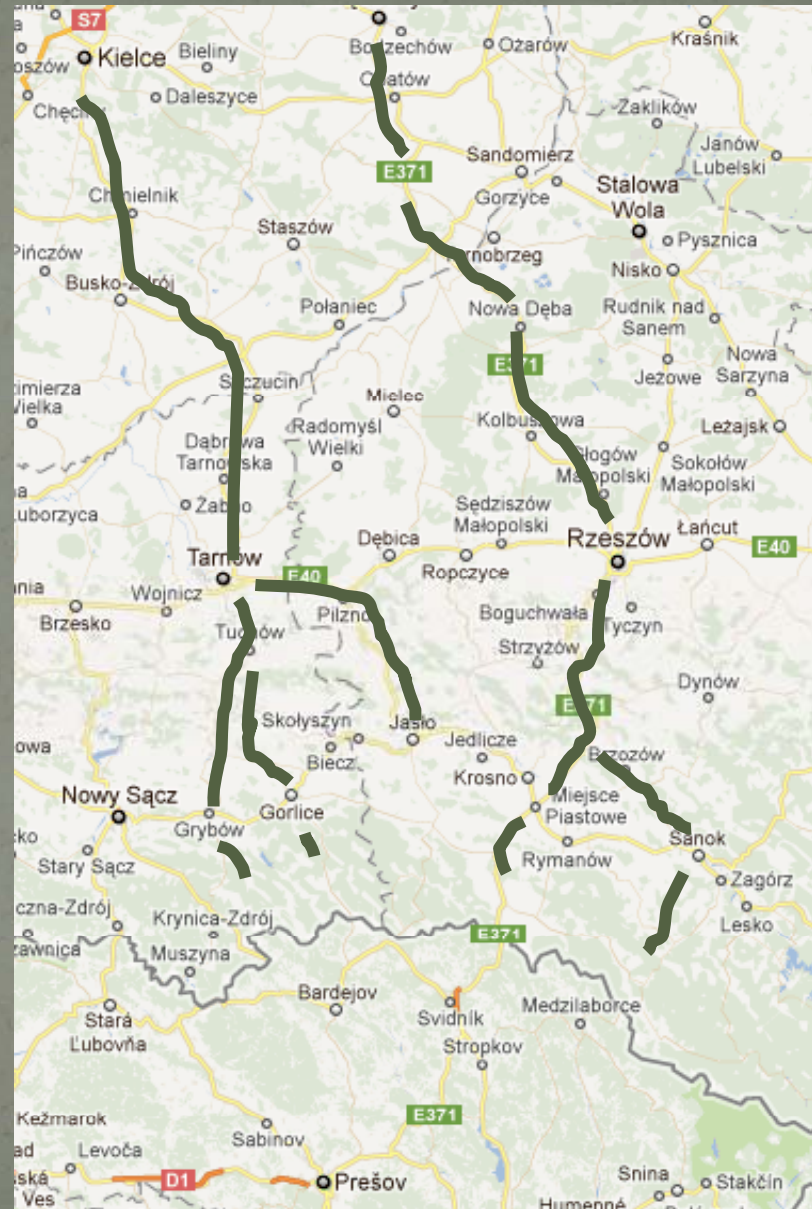
Sieć komunikacyjna

- Kolej nie odgrywa większego znaczenia (brak torów) w BN
- Komunikacja autobusowa – w dużej mierze prywatna (na zachodzie)
- Brak połączeń wsch-zach. Gł. szosa „karpacka” nie przecina całego BN
- Komunikacja wsch-zach. szosą podkarpacką lub przez Słowację
- Z miast na obrzeżach BN komunikacja pn.-pd.

Dojazd

- **Samochodem** przez Kielce – Tarnów (część zachodnia) lub przez Rzeszów (część wschodnia)
- **Dojazd autobusami PKS lub prywatnymi dalekobieżnymi** do Nowego Sącza, Gorlic, Krosna, Sanoka i dalej liniami lokalnymi
- **lub koleją** (znacznie dłużej) do Grybowa i Nowego Sącza lub Jasła, Krosna, Sanoka

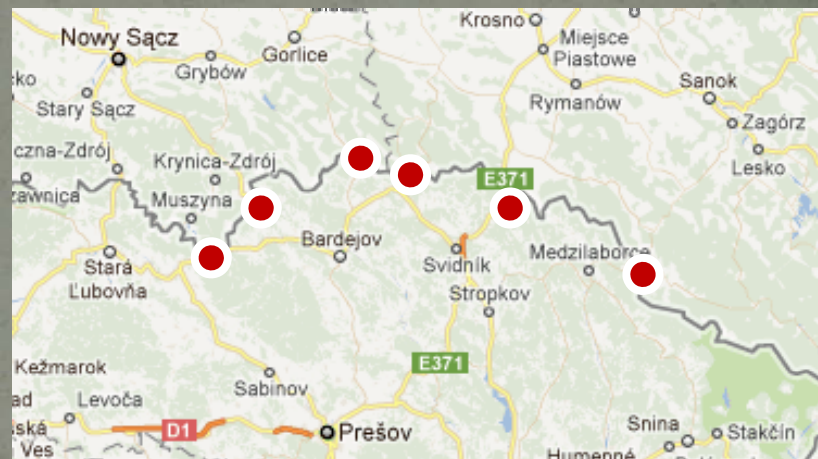

Słowacja

Drogowe przejścia graniczne:

- na obrzeżu BN w Leluchowie
- przeł. Tylicka
- Ożenna
- Konieczna
- przeł. Dukielska (501) – ważne przejście tranzytowe na Słowację i Węgry
- przeł. Radoszycka

Główne miasta na obrzeżu BN:

Bardiów (Bardejov), Svidnik, Preszów

- Atrakcje: Skansen Bardejowskie Kupele, Ikony w Muzeum Szaryskim w Bardejowie, Muzeum Operacji Dukielskiej w Svidniku

Bardiów

Beskid Niski – podział geograficzny

- **Góry Grybowskie** – między dolinami Kamienicy i Białej
- **Hańczowskie Góry Rusztowe** – między dol. Białej oraz Ropy i Zdyni
- **Beskid Gorlicki** – między rz. Białą, a wsiami: Radocyna, Bartne, Wołowiec
- **Pasma Magurskie** – z długimi grzbietami Magury Wątkowskiej i Małastowskiej
- **Beskid Dukielski** – między dolinami Wisłoki i Taboru
- **Pasma Bukowicy i Kamienia** – między dolinami Wisłoka i Osławicy
- **Gniazdo Jawornika** – między dolinami Jasiołki i Wisłoka
- **Pasma graniczne** – na wschód od doliny Bełczy
- **Wzgórza Rymanowskie** – po obu stronach rz. Tabor

Geologia

- Flisz karpacki
- Osuwiska (Maślana Góra nad Szymbarkiem, rej. Cergowej)
- Jaskinie (Lackowa, Kornuty, Cergowa, okolice Dukli)
- Przełomy rzek (Ropa, Wiśłoka, Jasiołka)

flisz

Morskie Oko

Kornuty

Przełom Jasiołki

Naturalne bogactwa

- wody mineralne – uzdrowiska:
 - Rymanów-Zdrój
 - Iwonicz-Zdrój
 - Wysowa-Zdrój
 - Wapienne

Naturalne bogactwa

- Olej skalny, gaz, ropa
 - wydobywane tradycyjnymi metodami (maziarze z łosia)
 - od XIX w na skalę przemysłową
- Odkrycie ropy naftowej (1853)
- Łukasiewicz – przemysłowe wydobywanie ropy – lampa naftowa
- Kopalnia Bóbrka – Skansen
- dzień dzisiejszy – Rafineria Jedlicze (niewielka skala wydobywania)

Flora

- W Beskidzie Niskim występują tylko dwa piętra roślinne: pogórza (do 550 m n.p.m.) i regiel dolny.
- Lasy zajmują blisko 70% powierzchni Beskidu Niskiego. Szczególnie liczne są drzewostany bukowe, a świerk jest niemal nieobecny.
- Ciekawostką są skupiska cisa i modrzewia.
- Pod względem florystycznym Beskid Niski jest obszarem przejściowym między Karpatami Zachodnimi a Karpatami Wschodnimi.

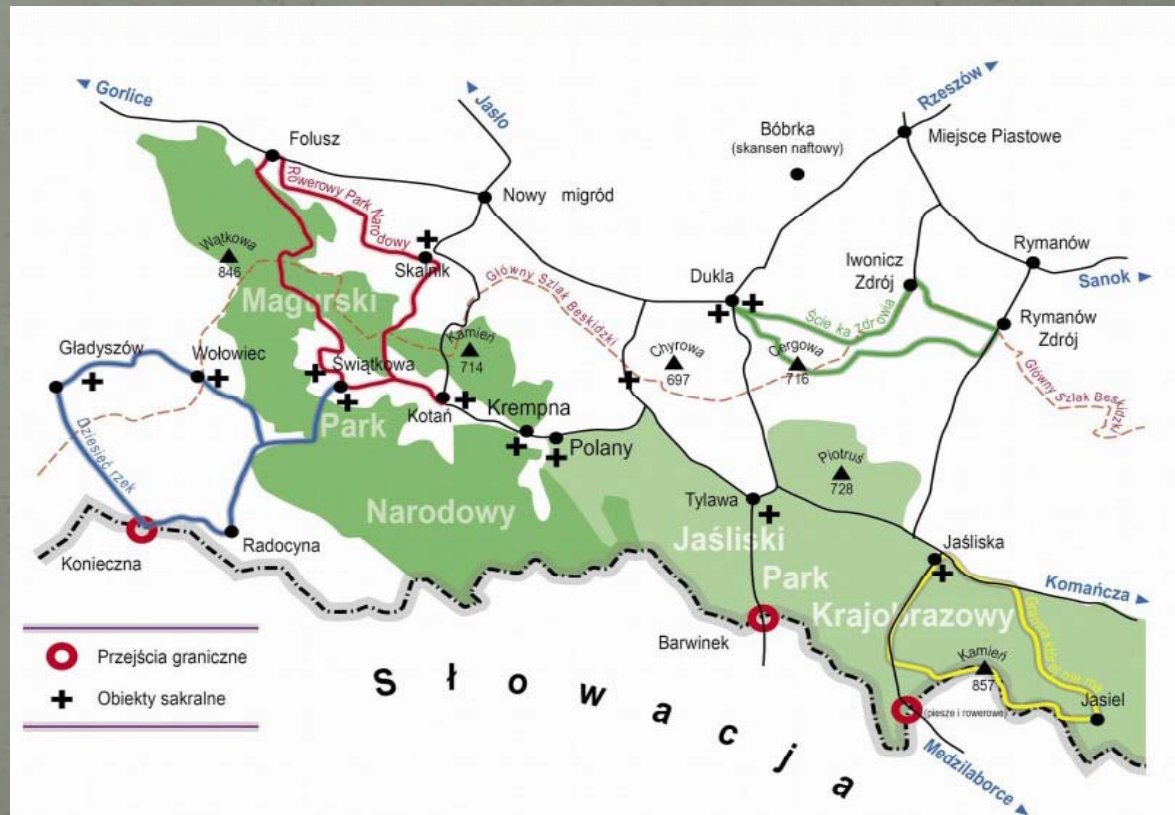
Fauna

- Fauna tutejszych lasów jest typowa dla Beskidów.
- Dużej liczebności zwierzyny sprzyja słabe zaludnienie i rozległe obszary leśne.
- Występują tutaj m.in.: jelenie, sarny, dziki, zające, a z drapieżników: niedźwiedzie, rysie, żbiki, wilki, kuny i lisy.
- Około 140 gatunków ptaków
- Liczne są typowo górskie gatunki płazów

Ochrona przyrody

- Magurski Park Narodowy
- Jaśliski Park Krajobrazowy
- 13 rezerwatów

Historia

- BN – ziemie na pograniczu
- Akcja osadnicza za czasów Kazimierza Wielkiego
- Rody: Gładyszów, Potockich, Stadnickich
- Własności biskupie: Państwo Muszyńskie i okolice Jaślik
- Osadnictwo: polskie (na północy), wołoskie (prawo wołoskie)
- Szlaki handlowe
 - przez przełęcz (południe-północ)
 - winny szlak handlowy z Węgier (Jaśliska)
 - trakt handlowy na wschód

Konfederacja barska (1768-1772)

- Aktywność w początkowym okresie konfederacji (do 1770)
- Obozy konfederatów na granicy (Muszynka, Izby, Blechnarka, Konieczna, Barwinek)
- Ogłaszanie aktów prawnych na terenie Polski
- Bitwy w obronie obozów
- Dukla – Mniszchowie – ośrodek wspierający konfederację

K. Pułaski

Dukla

Austro-Węgry

- Kordon sanitarny – wyprzedzający I rozbiór Polski
- BN na terenie Galicji ze stolicą we Lwowie
- Granica z Węgrami
- Silne kontakty handlowe z pd. stroną Karpat

Herb
Austro-Węgier

I wojna światowa

- Strategiczne znaczenie Łuku Karpat
- Wojna pozycyjna w środkowo-zach. części (dol. Białej i Ropy)
- Operacja Gorlicka
- Cmentarze wojenne

Przesunięcie frontu
wsch. w efekcie
Operacji Gorlickiej

II wojna światowa

- wrzesień 1939 – bez znaczących walk
– atak wspierający przez przelęczce (wojska Słowackie)
- okres okupacji – szlaki kurierskie, bez większych działań AK
- Operacja Dukielska
- Republika Iwonicza – akcja Burza (VII-IX 1944)

Słowacja (historia)

- I Republika Słowacka po rozpadzie Czechosłowacji w III 1939 r.
- Istniała do końca II wojny św. będąc w sojuszu z III Rzeszą
- Wojska słowackie brały udział w ataku na Polskę we wrześniu 1939 r. i w wojnie ze Związkiem Radzieckim
- Słowackie Powstanie Narodowe (sierpień 1944)
- II Republika (istniejąca obecnie) po rozpadzie Słowacji (1993)
- Słowacja jest członkiem UE (2004), w strefie Schengen
- Walutą jest Euro (2009) – wcześniej korona słowacka

Ludność

- w miastach i na wsiach przed II wojną światową
 - wsie ludność rusińska i na pn. polska
 - okolice Krosna – Zamieszkańcy
 - miasta: Żydzi, Niemcy, Polacy
 - Enklawy: Wenhrini, Ruś Szlachtowska
- pochodzenie Łemków – teorie:
 - **migracja wołoska** – XIV-XVI w.
 - teoria biało-chorwacka
 - teoria trackich pasterzy

Łemkowszczyzna i Łemkowie

- Język łemkowski (rusiński) - zespół gwar jęz. ukraińskiego z silnymi wpływami jęz. polskiego i słowackiego, wiele słów pochodzenia wołoskiego teoria „trackich pasterzy”
- Tożsamość narodowa
 - Wszechstowanie
 - Opcja ukraińska
 - Łem Łemkowie
- Talerhof – represje w okresie I wojny światowej
- UPA

Wyznania

- 988 chrzest Rusi
- unia brzeska (1596) – powstanie kościoła greckokatolickiego
- schizma tylawska (1926) – powrót prawosławia
- Apostolska Administracja Łemkowszczyzny (1934-1947)
- Katolicyzm
- Judaizm (do II wojny światowej)
- Zielonoświętkowcy (okolice Pasma Bukowicy)

Kultura materialna

- zagroda jednobudynkowa (chyża)
- sypaniec
- folusz
- zajęcia pozarolnicze - dziegciarstwo, maziarstwo, kamieniarstwo, wytwór drobnych sprzętów drewnianych (łyżki)

Cerkwie łemkowskie

- Drewniane:
 - **zachodniołemkowskie** – trójdzielna, z wieżą nadstawioną nad babińcem
 - **południowe** (Słowacja) – pozornie dwudzielna, wieża na zrębie babińca
 - **wschodniołemkowskie** – wieża obok cerkwi, dominująca nawa
 - **ukraińskie-narodowe** – na planie krzyża greckiego, dominująca nawa
 - XX wieczne prawosławne **cerkwie i czasownie** – kaplice
- Murowane

Wysiedlenia Łemków

- Etapy wysiedleń:
 - wymiana ludności Niemcy – ZSRR (1940)
 - „dobrowolna” emigracja do ZSRR (od 1944 do VII 1946)
 - Akcja Wisła (IV-VIII 1947)
- Jaworzno – podobóz ukraiński w Centralnym Obozie Pracy, dla osób niewygodnych dla komunistów: m.in. Ukraińców, Łemków
- powroty Łemków (po 1956)

Łemkowie dzisiaj

- Rejony zamieszkania poza BN:
 - Ziemie Odzyskane – Olsztyńskie, Gdańskie, Koszalińskie, Zielonogórskie, Legnickie
- Pielęgnowanie tradycji:
 - **Zespoły muzyczne** łemkowskie i wykonujące łemkowskie pieśni (Łemkowyna, Serencza, Kyczera, Werchowyna)
 - **Festiwale**
Watra w Zdyni
Watra na wygnaniu – Michałów k. Legnicy
Od Rusal do Jana (Zyndranowa)
 - **Kermesz** w Olchowcu

Skanseny i muzea

- Sądecki Park Etnograficzny – Nowy Sącz
- Szymbark – skansen, dwór
- Muzeum Łemkowskie Pawła Stefanowskiego w Bielance
- Muzeum Rzemiosła Łemkowskiego w Bielance
- Zagroda Maziarska w Łosiu
- Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej (Teodor Gocz)
- Muzeum Kultury Łemkowskiej w Olchowcu (Tadeusz Kiełbasiński)
- Muzeum Budownictwa Ludowego – Sanok
- Skansen Naftowy w Bóbrce
- Skansen Archeologiczny Karpacka Troja w Trzciniicy

Zabytki inne

- Dwory obronne w Szymbarku i Gorlicach
- Cerkwie (UNESCO)
- Kościoły drewniane (UNESCO)
- Kościoły i pałac w Dukli
- Zabudowa małomiasteczkowa w Dukli i Jaśliskach

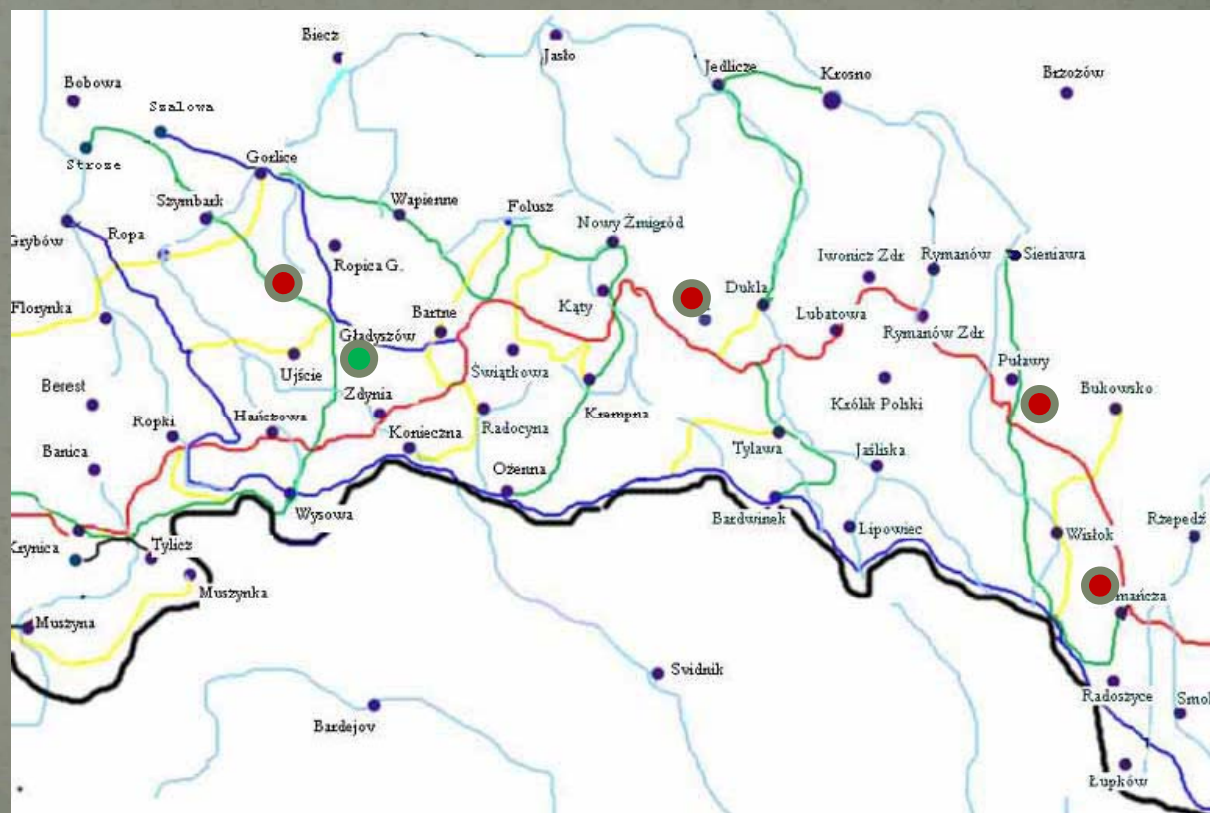
Sławni ludzie

- św. Jan z Dukli
- Wincenty Pol
- Nikifor (Epifaniusz Drowniak)
- św. Maksym Sandowycz
- Andrzej Stasiuk

- Pisarze i poeci Łemkowscy
 - Piotr Trochanowski (Murianka)
 - Władymyr Chylak, Bohdan Antonycz, Iwan Rusenko

Turystyka – szlaki i rodzaje turystyki

- Piesza – szlak czerwony (GSB), szlak graniczny
- Rowerowa – liczne drogi w dolinach
- Konna – stadniny np. Gładyszów (Regetów)
- Narty śladowe, biegówki
- Wyciągi głównie o znaczeniu lokalnym M. Małastowska, Chyrowa, Puławy (krzesło), Karlików

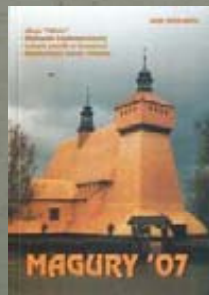

Baza turystyczna całoroczna i sezonowa

- **Schroniska całoroczne PTTK:** Bartne i Magura Małastowska
- **Schroniska PTSM:** całoroczne (Dukla, Gorlice) i sezonowe
- **Prywatne schroniska, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne** (np. Gościniec Banica, Dom na Łąkach, Farfurnia)
- **Chatki studenckie (sezonowo):** Teodorówka (SKPB W-wa), Nieznajowa (Stowarzyszenie Przyjaciół Nieznajowej) Zawadka Rymanowska (SKPB Lublin), Zyndranowa (SKPB Rzeszów), Ropianka (AKT Maluch), Polany Surowiczne (KTE Styki)
- **Bazy namiotowe (latem):** Regetów, Radocyna, Zawadka Rymanowska, Wiśloczek

SKPB Warszawa a BN

- Liczne obozy Akcji Lato (szczególnie dawniej)
- Rajd Beskid Niski (od 1965) – w tym roku 50. rajd – spotkanie w Ropiance (przez wiele lat tradycyjnie w Bieczu)
- Obozy Akcji Opis (przeszłość)
- Kiedyś chatka w Bartnem
- Obecnie chatka w Teodorówce (od 2006)
- Baza namiotowa w Regetowie (od 2000)
- Rocznik Magury (zagadnienia związane z BN)

GOPR – tel.: 985, 601 100 300

- Na terenie BN dwie grupy rejonowe:
 - Granicą jest szosa Nowy Żmigród - Ożenna
- **Grupa Krynicka GOPR** (część zach.) centrala w Krynicy
 - W BN sekcja Krynicka i Gorlicka – brak stałych dyżurek w górach
- **Grupa Bieszczadzka GOPR** (część wsch.) centrala w Sanoku
 - W BN sekcja Dukla i Sanok – dyżur w Dukli (latem) i Sanoku (24h)
- Sezonowo ratownicy przy niektórych wyciągach (Magura M.)

Beskid Niski sercu bliski ☺

- Góry stosunkowo **puste i dzikie** (szczególnie część wsch.)
- Lubiane przez turystów **nie tylko góry**, ale także często niemal bezludne doliny
- **Dużo pamiątek z przeszłości** – cerkwie, pozostałości przedwojennej zabudowy, cmentarze, kapliczki i krzyże, cmentarze z I wojny światowej
- Sporo **ciekawych skansenów, muzeów**
- Dobry teren **nie tylko do wędrówek, ale i na rowery**
- Spora, **tania, turystyczna baza noclegowa** latem – **bazy i chatki studenckie**

**Powodzenia
na przejściu!**

ZP :)